

El complex industrial romà de Can Jofresa (Terrassa, Vallès Occidental)

TERESA CASAS, JAUME COLL, ANTONIO MORO

La villa romana de Can Jofresa ha posat de manifest en el transcurs de diverses excavacions practicades entre els anys 1968-1983 dos conjunts industrials funcionalment diferenciats. Les nombroses estructures que s'hi han localitzat formarien part d'una villa rústica que obtenia part dels seus ingressos econòmics de l'activitat de transformació, probablement canviant segons la cojuntura.

SITUACIÓ

Can Jofresa es troba situada sobre una de les terrasses pliocèniques (200 m al nord del quilòmetre 26,500 de la carretera BP-L 503 de Terrassa a Rubí), en posició de domini sobre la riera del Palau, limitada per forts desnivells, tant per l'extrem sud a causa d'una petita torrentera, com per l'extrem oest on es troba el torrent de Can Jofresa, mentre que al nord i a l'est s'estén en suaus pendents.

Ocupa una superfície aproximada de 8.400 m². Els accessos són fàcils des de tots els punts geogràfics, encara que més abruptes des de l'extrem sud i oest per les torrenteres que la limiten.

Possiblement, ja des d'antic, el camí entre el *Municipium Flavium Egara* i *Rubicata* (si l'identifiquem amb Rubí) devia passar a prop de les actuals restes de la villa que presentem.

EXCAVACIÓ

No s'observen restes d'àrees residuals en els sectors coneguts fins ara. Tan sols s'ha pogut detectar un probable camp de *dolia* conjuntament amb restes de canalitzacions i una habitació rectangular en el sector més

occidental. Una zona de sitges i de construccions amb una habitació absidal, algunes quadrangulars i quatre grans *lacus* amb canalitzacions que els intercomunique. També un conjunt de tres forns de terrissa al sector més oriental.

La darrera campanya d'excavacions (febrer 1984-gener 1985) ens permet avançar en aquest article noves precisions tan cronològiques com funcionals referents als sectors excavats pertanyents a les zones central i oriental del jaciment.

SECTORS

L'àrea d'excavació es dividí en diversos sectors: B, C i D.

Sector B. Aquest sector ocupa la part central del jaciment. En ell s'hi concentra la part més important d'estructures localitzades fins ara. Les restes que s'hi conserven sembla que evidencien una funció industrial complexa. Un conjunt de *lacus* de grans dimensions i canalitzacions que els uneixen. Adossades a l'extrem més occidental, tres habitacions, dues amb capçalera absidal i restes de paviments de còdols, complementen aquest conjunt.

Sector C. Ocupa la zona oriental del jaciment. S'hi localitzà a l'excavació de l'any 1968 un forn de grans dimensions, i posteriors campanyes han posat al descobert dos forns més, un abocador i una sitja, així com altres estructures poc clares.

Sector D. Excavat tot el nivell superficial en extensió, s'han posat al descobert un total de quatre sitges i un rebaix rectangular.

PERIODITZACIÓ CRONOLÒGICA I PRODUCCIONS

Les excavacions han permès evidenciar que aquests sectors no foren coetanis, sinó que funcionaren correlativament en el temps tot indicant que les activitats industrials de la villa, marcadament especialitzades, anaven canviant i adaptant-se a les circumstàncies.

En un primer moment, centrat cronològicament entre època d'August i època Flàvia, tenim la construcció de tres forns de terrissa d'una *Officina figularia* que produiria *lateris*, *tegulae*, *imbrices*, i potser algun tipus d'àmfora (probablement Dressel 2/4), peces de ceràmica comuna com olles tipus Vegas 1 i 1b, olles i gerres Vegas 44, així com una cassola fins ara inèdita.

No s'ha detectat producció de ceràmica fina. Excepte els forns de coccio, res no s'ha trobat de les dependències de treball de la terrisseria.

Paral·lelament al funcionament del sector dels tres forns existiren

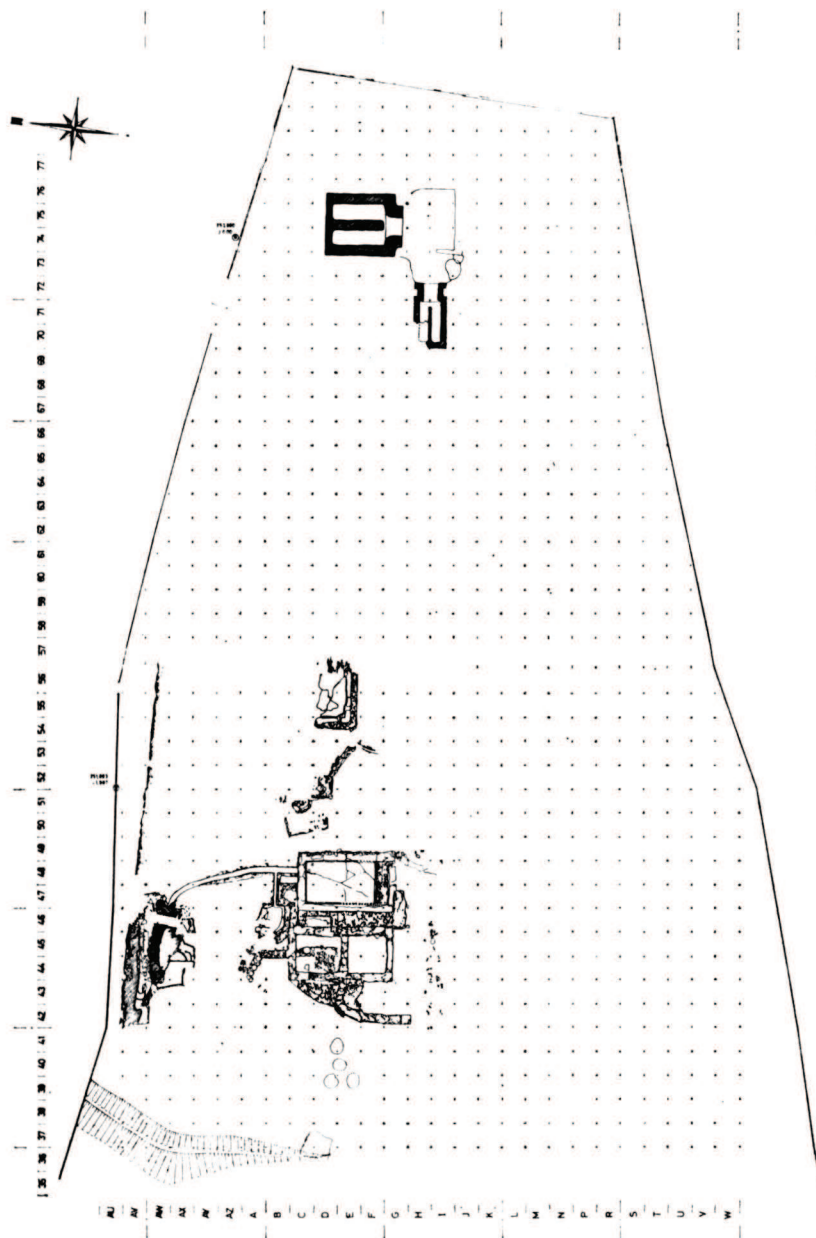

Fig. 1. — Sectors B, C i D.

una sèrie de dependències a la zona que anomenem sector B, cronològicament contemporànies, entre les quals cal destacar un mur de grans blocs arrodonits trencat per les estructures del segon moment. També les restes constructives localitzades en els reompliments anteriors a les construccions de la segona fase reforcen aquesta hipòtesi, com són els fragments d'*opus signinum* amb mosaic en blanc i negre i estucs. Al segon moment correspondria l'edificació del complex de *lucus* i canalitzacions del sector B, que, pels sondeigs realitzats, podem avançar que es va realitzar probablement en època Flàvia, durant el regnat de Vespasià o Titus, ja que als nivells que afecten les fonamentacions no apareix Terra Sigillata Africana A que es comença a fabricar i a importar del Nord d'Àfrica cap a l'any 90 d.C.

La funcionalitat de les estructures d'aquest sector no és clara encara que s'ha de relacionar amb l'elaboració industrial d'algun producte manufacturat no pròpiament agrícola (oli o vi), doncs no s'han trobat restes de *torculus* ni molins de cap tipus, excepte un petit molí de tova volcànica per moldre gra, de tipus domèstic. Tal vegada el conjunt fossin les restes d'una blanqueria o d'una indústria tèxtil.

Les estructures romandrien en actiu, amb reformes, des d'època Flàvia fins a la primera meitat del segle II d.C., com indica el material de reompliment d'una de les canalitzacions. Probablement coincidint amb l'edificació d'aquest complex s'abandonen els forns que són utilitzats simplement com abocadors de deixalles domèstiques (especialment el forn gran) fins al definitiu abandó de la villa. Com a evidències d'aquest en resten els farciments de les quatre sitges i el rebaix rectangular del sector D, que sense saber quan es construïren, són reomplerts també a la primera meitat del segle II d.C.

Pel que fa a les ceràmiques aparegudes, cal dir que s'ha constatat la presència de ceràmiques ibèriques, evidències d'un probable poblament anterior almenys del segle I a.C., destacant entre les importacions pocs fragments de ceràmica de vernís negre o campaniana, del tipus A i B, relativa abundància de Terra Sigillata Aretina, i Tardo-Itàlica que demostren la força del comerç itàlic des de l'inici de l'Imperi i el primer quart del segle I d.C. Són abundants les sigillates sudgàl·liques evidenciant el trasllat dels tallers itàlics a la Gàlia i la decadència d'aquells cap a l'any 25/30 d.C. La puixança dels productes gàl·lics dominarà el mercat fins el darrer decenni del segle I d.C. És més escassa la T. S. Hispànica de producció local, posant de manifest l'escassa importància econòmica d'aquests tallers, almenys en el moment de màxima influència de les importacions gàl·liques. La T. S. Clara A no és gaire abundant tal vegada perquè la decadència de la villa coincideix amb el moment en què els tallers africans comencen la seva producció. S'han trobat també ceràmiques comunes produïdes al forn les quals ja han estat descrites.

Tot aquest material centra l'ocupació entre època d'August i la primera meitat del segle II d.C. S'ha de fer constar que, sense procedència

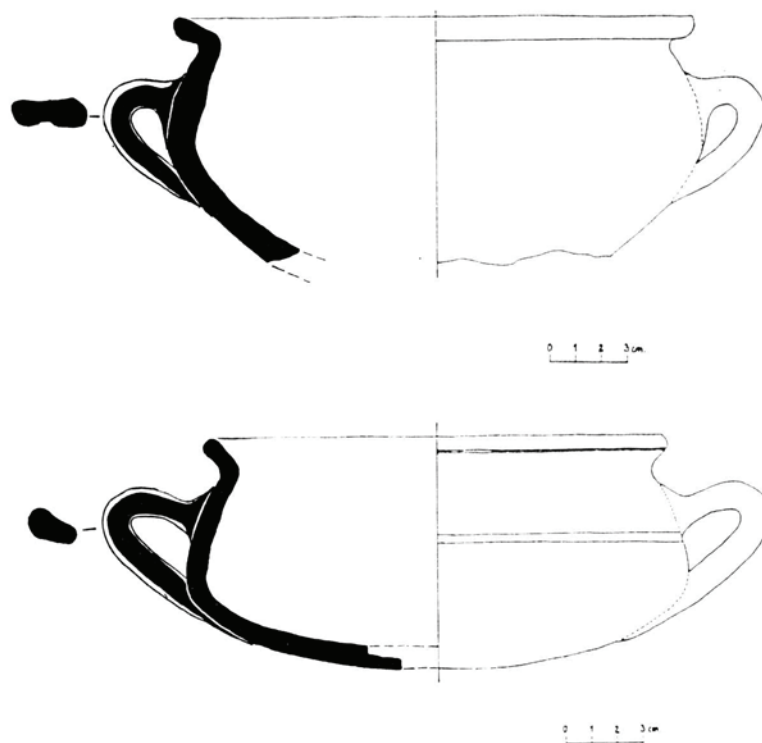

Fig. 2. — Ceràmiques comunes produïdes a Can Jofresa.

estratigràfica i de l'excavació realitzada per alguns membres de la Junta de Museus de Terrassa, es conserven un fragment de T. S. Clara A de la forma Lamboglia I c, dos fragments de T. S. Clara C tardana, de la forma Lamboglia 40, i un de T. S. Clara D que parlarien d'una possible reocupació o retransició del lloc entre finals del segle III i el segle IV d.C.

Les troballes numismàtiques es redueixen a quatre exemplars. Dos foren localitzats en el sector B, relacionables amb la construcció de l'estructura de la segona fase del sector central (anomenada B/12). Consisteix en un paviment inclinat que convergeix amb una canalització i el desguàs d'una de les grans piscines. Una de les monedes s'identifica amb un As de Neró, restant l'altra sense determinar. Per altra part, en el sector C es localitzaren dos Assos més, un de Germànic (d'època de Calígula) trobat en els nivells inferiors de l'habitació de relació entre els forns i la terrisseria, i un segon As per ara il·legible localitzat a l'interior del forn C/2.

BIBLIOGRAFIA

- CARDÚS, S. (1964): *La ciutat i la Seu Episcopal d'Egara*. Terrassa.
- ESTRADA, J. (1969): *Vías y poblamiento romano en el área metropolitana de Barcelona*. Barcelona.
- GORINA GABARRÓ, P.: *La ciudad de Egara*. (Estudio arqueológico) (s.p.i.).
- MORRAL, E. *et alii* (1980): *Excavacions a la villa romana de Can Bosch de Basea* (Terrassa). I.P.A. i JJ. MM. Terrassa.
- VEGAS, M. (1973): *Cerámica común romana del Mediterráneo Occidental*. P.E. 22. Barcelona.